

ВІДГУК

офіційного рецензента, кандидата мистецтвознавства,
доцента, завідувача кафедри музичного мистецтва Сумського державного
педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Єрмоєнка Андрія Юрійовича

на дисертаційне дослідження Чжан Є на тему:

«ЗВУКООБРАЗ ВАЛТОРНИ

В АНСАМБЛЕВО-ОРКЕСТРОВІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ»

представленого на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

Опрацювання матеріалів дисертаційного дослідження Чжан Є на тему:
«Звукообраз валторни в ансамблево-оркестровій інтерпретації» дозволяє
сформулювати певні висновки щодо актуальності, наукової новизни, апробації,
практичного значення здобутих результатів дослідження, яке винесене на захист.

Актуальність теми дисертаційної роботи та зв'язок з науковими програмами. У XX–XXI століттях валторна пройшла унікальний еволюційний шлях: від допоміжного інструмента з обмеженим функціональним призначенням у ранніх оркестрових складах до багатофункціонального виразового засобу, здатного передавати найрізноманітніші художні образи. Розвиток механіки інструмента (насамперед удосконалення вентильної системи), пошук нових тембрових можливостей, розширення виконавської техніки та зростання ролі валторни в симфонічному і камерно-оркестровому мисленні зумовили суттєву трансформацію її художньої функції.

Темброва палітра валторни – від героїчно-драматичних і фанфарних інтонацій до м'яких, лірико-поетичних відтінків – визначила її особливу роль як інструмента, здатного створювати емоційні контрасти, драматургічні кульмінації та водночас слугувати тембровим "містком" між групами оркестру. Саме тому у творчості композиторів від класицизму й романтизму до сучасності валторна посідає одне з

провідних місць, формуючи індивідуальний «звукообраз» у межах різних стилів та жанрів.

Дисертаційне дослідження Чжан Є є своєчасним і науково обґрунтованим, оскільки вперше у вітчизняному музикознавстві системно аналізує категорію **«звукообраз валторни»** у зв'язку з ансамблево-оркестровою інтерпретацією. Автор підкреслює, що саме в ансамблево-оркестрових умовах відбувається формування цілісного художнього образу інструмента, який залежить не лише від композиторського задуму, але й від виконавської реалізації та контексту музичного твору.

Важливим чинником є і міжкультурний вимір дослідження: поєднання європейських і китайських традицій дозволяє осмислити звукообраз валторни не лише як локальний феномен, але й як універсальну категорію, що формує культурний діалог Сходу і Заходу. Це робить роботу значущою не лише для української науки, але й у ширшому міжнародному музикознавчому контексті.

Таким чином, дослідження Чжан Є відповідає актуальним науковим завданням і програмам, спрямованим на розвиток інтерпретології, інструментознавства та вивчення міжкультурних комунікацій у мистецькій сфері. Воно гармонійно вписується у загальний науково-дослідницький дискурс сучасної гуманітаристики, а його результати мають вагоме значення для подальшого розвитку музикознавчої науки, виконавської практики та мистецької освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, завдань, методів, рекомендацій сформульованих у дисертації.

Методологічна основа роботи охоплює історико-документальний, органологічний, компаративний, жанрово-стильовий та інтерпретаційний методи. Їх застосування дозволило комплексно проаналізувати розвиток валторнового мистецтва, простежити семантику звукообразу й визначити місце інструмента у різних жанрових формах.

У роботі застосовано широкий спектр методів, кожен з яких використаний обґрунтовано і доречно:

- ✓ *історико-документальний метод* дозволив простежити генезис і етапи еволюції валторни у світовому контексті, на основі трактатів, архівних джерел і літератури з органології;
- ✓ *органологічний метод* забезпечив аналіз конструкційних удосконалень інструмента та їх вплив на темброві й виконавські можливості;
- ✓ *жанрово-стильовий аналіз* дозволив виявити роль валторни в різних музичних жанрах (симфонія, концерт, камерний ансамбль);
- ✓ *інтерпретаційний метод* дав змогу розкрити виконавські особливості та функціональне навантаження валторни у різних стильових контекстах;
- ✓ *компаративний метод* дозволив порівняти європейські та китайські традиції, підкресливши їх відмінності й точки дотику;
- ✓ *семантичний підхід* забезпечив осмислення звукообразу як носія художнього й культурного змісту.

Усі висновки й рекомендації дисертації спираються на детальний музикознавчий аналіз великого обсягу джерел – як наукових, так і репертуарних. Автор використовує конкретні приклади з творчості українських, європейських і китайських композиторів, що підтверджує практичну перевірку і достовірність сформульованих положень.

Рекомендації роботи носять прикладний характер і можуть бути використані у виконавській, педагогічній та композиторській практиці. Вони логічно впливають з проведеного аналізу й демонструють практичне застосування наукових результатів: від інтерпретації партій валторни в оркестрі – до методики викладання гри на інструменті.

Таким чином, наукові положення, завдання та методи дисертації є цілком обґрунтованими і відповідають сучасним вимогам музикознавчої науки, а одержані

результати відзначаються високим рівнем достовірності, наукової новизни та практичної значущості.

Аналітичний матеріал та теоретична база дослідження.

Аналітична база дисертації Чжан Є є надзвичайно репрезентативною. У ній поєднано: теоретичні дослідження з органології та інтерпретології (Е. Тарр, М. Преторіус, В. Апатський, І. Якустіді та ін.); симфонічний, камерний та концертний репертуар європейських, українських і китайських композиторів (В. А. Моцарт, Л. Бетховен, Р. Вагнер, Є. Ф. Станкович, В. В. Сильвестров, Ван Хешен, Чен Дан); філософсько-естетичні концепції (Б. Асаф'єв, К. Дальгауз, Р. Інгарден), що дозволяють розглядати звукообраз як культурно-семіотичний феномен; практичний виконавський матеріал, який ілюструє різні інтерпретаційні підходи у межах національних шкіл (німецької, французької, китайської). Завдяки цьому теоретична база роботи є комплексною та багаторівневою.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації. Теоретична цінність. Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше в українському музикознавстві здійснено цілісне осмислення феномену «ансамблево-оркестровий звукообраз валторни», який розглянуто як інтегративну категорію, що поєднує темброво-акустичні, жанрово-стильові, семантичні та виконавсько-інтерпретаційні характеристики.

У дисертації:

- з'ясовано, що звукообраз валторни формується у взаємодії композиторського задуму, виконавської інтерпретації та культурно-історичного контексту;
- визначено відмінність між поняттями «музичний образ» і «звукообраз», де останнє трактується як більш конкретне й водночас багатовимірне поняття, пов'язане з тембровою природою інструмента;

- виявлено еволюцію семантичних функцій валторни у європейській та українській оркестровій практиці XX–XXI століть – від героїко-драматичних і фанфарних образів до глибоко ліричних і психологізованих;
- розглянуто маловідомі твори китайських композиторів (Інь Цінъ, Ван Хешен, Чен Дан, Джі Ченг та ін.), у яких валторна постає як носій національно-символічного змісту та водночас інтегрується у європейську оркестрову модель;
- узагальнено особливості міжкультурного синтезу у валторновій творчості, що демонструє взаємодію китайської та європейської традицій у процесі глобалізації музичного мистецтва;
- з'ясовано, що виконавська інтерпретація є визначальним чинником у процесі формування звукообразу валторни, оскільки семантика інструмента залежить від стилю виконавця, його школи та індивідуальних інтерпретаційних рішень;
- визначено практичні рекомендації для виконавців і педагогів, які сприяють виробленню усвідомленого підходу до інтерпретації партій валторни в оркестровому та ансамблевому контексті, що має прикладне значення для сучасної музично-педагогічної практики.

Теоретична цінність дисертації Чжан Є полягає у розширенні наукового понятійного апарату музикознавства та створенні моделі аналізу звукообразу інструмента як складного культурно-мистецького феномену. Визначено, що категорія «ансамблево-оркестровий звукообраз» може бути застосована не лише до валторни, а й до інших інструментів, відкриваючи перспективи подальших музикознавчих студій; узагальнено значення інтерпретаційного підходу для вивчення музичного виконавства, що дозволяє інтегрувати виконавський процес у систему наукових досліджень; з'ясовано, що поєднання європейських і китайських традицій створює новий міжкультурний дискурс у музиці, який можна розглядати

як методологічну основу для подальших культурологічних та мистецтвознавчих розвідок.

Таким чином, наукова новизна й теоретична цінність дисертації Чжан Є полягають у розробці нового підходу до осмислення валторни як інструмента зі складною багаторівневою семантикою, у введенні в обіг нових репертуарних зразків, а також у створенні концептуальної моделі, що може бути використана у подальших дослідженнях інструментознавчого та інтерпретологічного спрямування.

Дисертаційне дослідження представлене у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. В анотації та у вступній частині висвітлено основні положення роботи; три розділи є самостійними, проте в цілому складають завершену гармонійну композицію, та дають змогу детально заглибитися у дослідження; джерельна база є достатньо великою, репрезентативною, доцільною до вибору хронологічного періоду та складається із 257 найменувань.

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень.

Основні результати дисертації висвітлено у 6 публікаціях, зокрема: 4 статті у виданнях затверджених МОН України як фахові, 4 праці – апробаційного характеру.

Перший розділ дослідження **«Валторнове мистецтво: історико-органологічний та теоретико-музикознавчий дискурс»**. У першому розділі дисертаційного дослідження Чжан Є подано системний аналіз становлення валторни як музичного інструмента та її функціонування в європейській і українській музичній культурі.

Здійснено огляд історико-органологічних передумов виникнення інструмента: від первісних сигнальних ріжків і мисливських горнів до формування валторни як повноцінного учасника оркестрового колективу. Автор наголошує, що вже у XVIII столітті відбувається інтеграція валторни в симфонічний оркестр, де вона поступово набуває ролі тембрового й драматургічного акценту.

Окремо розглянуто вплив винайдення й удосконалення вентильної системи у XIX столітті, яка розширила діапазон та технічні можливості інструмента, сприяючи збагаченню його виражальної палітри. На цьому етапі валторна втрачає обмеженість натурального строю та починає виконувати роль багатофункціонального інструмента.

Дисертант зупиняється на творчості провідних композиторів класицизму та романтизму – В. А. Моцарта, Л. ван Бетховена, Й. Брамса, Р. Вагнера, – які заклали основи героїко-ліричного та символічного звукообразу валторни. У музиці українських митців (Б. Лятошинського, М. Скорика, Є. Станковича) валторна відіграє провідну роль у симфонічному мисленні та камерно-оркестровій практиці.

Таким чином, перший розділ виконує роль історико-теоретичного підґрунтя дослідження та дозволяє з'ясувати витоки формування багатогранного звукообразу валторни.

Другий розділ дослідження **«Музичний образ і категорія звукообразу в проєкції валторнового мистецтва»**. Другий розділ має концептуально-теоретичний характер і визначає основні методологічні орієнтири дослідження.

У роботі здійснено аналіз поняття «музичний образ» у філософсько-естетичному й музикознавчому контекстах. Автор спирається на праці Б. Асаф'єва, Р. Інгардена, К. Дальгауза, Я. Тарушкіна та інших, демонструючи еволюцію уявлень про художній образ у музиці. На основі цього аналізу сформульовано уточнене визначення категорії «звукообраз», яке авторка відрізняє від ширшого поняття «музичний образ».

Звукообраз валторни трактується як інтегральна категорія, що включає:

- темброво-акустичний рівень (унікальні властивості інструмента);
- жанрово-стильовий рівень (роль валторни у симфонічних, камерних та оркестрових жанрах);

- інтерпретаційний рівень (залежність від виконавської школи, стилю й індивідуальної трактовки).

На численних прикладах із творчості І. Стравінського, Б. Бріттена, Д. Шостаковича, Є. Станковича, В. Сильвестрова та І. Карабиця показано, що валторна здатна втілювати різні образні сфери: від героїчного пафосу до інтимної лірики й психологізованих драматичних конфліктів.

Окрему увагу приділено проблемі виконавської інтерпретації. Автор доводить, що семантика валторни формується не лише у партитурі, а й у процесі виконання, де вирішальним чинником стає індивідуальне трактування виконавця.

Третій розділ дослідження **«Валторнові звукообрази в ансамблево-оркестровій творчості Китаю»**. Третій розділ має виняткову наукову новизну, адже вперше в українському музикознавстві ґрунтовно аналізується китайська валторнова музика.

Автор вводить у науковий обіг твори сучасних китайських композиторів – Інь Ціня, Ван Хешена, Чен Дана, Джі Ченга, – у яких валторна відіграє ключову роль у побудові музичної драматургії.

З'ясовано, що у китайській оркестровій і ансамблевій практиці валторна набуває подвійної функції: з одного боку, вона слугує транслятором європейських оркестрових традицій, з іншого – стає носієм національної символіки, уособлюючи інтонаційні моделі китайської народної музики.

Автор доводить, що у китайському репертуарі ХХ–ХХІ ст. валторна здатна відтворювати темброві образи, характерні для місцевих традиційних інструментів, що створює нові художні сенси. У такий спосіб формується міжкультурний звукообраз валторни, який інтегрує локальні та глобальні риси.

Окремо підкреслено педагогічне й виконавське значення китайських творів, які розширюють навчальний та концертний репертуар сучасних валторністів і демонструють потенціал інструмента як засобу культурного діалогу.

Загальний висновок щодо відповідності роботи встановленим вимогам.
Дисертація Чжан Є «Звукообраз валторни в ансамблево-оркестровій інтерпретації» є масштабним і ґрунтовним дослідженням, яке поєднує історико-органологічний, музикознавчий, інтерпретаційний та міжкультурний підходи.

Завдання, поставлені автором, виконані повністю; мета дослідження досягнута. Наукові положення й висновки відзначаються новизною й актуальністю, а рекомендації мають вагомe прикладне значення для виконавської та педагогічної практики.

Робота за структурою, змістом і якістю відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертаційних досліджень. Результати апробовані у наукових публікаціях та виступах на конференціях, що підтверджує їх достовірність і наукову цінність.

Отже, дисертаційне дослідження Чжан Є є вагомим внеском у сучасне музикознавство, а його автор цілком заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри музичного мистецтва
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Андрій ЄРЬОМЕНКО

